

آشنایی با اقتصاددانان برجسته جهان پل کراگمن، برنده جایزه نوبل اقتصاد در سال ۲۰۰۸

بهروز حسنی مهمویی^۱

زمانی که این مطلب را می‌نویسم دارای دو ویژگی برجسته است. نخست اینکه پل کراگمن^۲ به عنوان

برنده جایزه نوبل اقتصاد در سال ۲۰۰۸ معرفی شده اما حدود یک هفته دیگر تا زمان برگزاری مراسم و اعطای جایزه به وی باقی مانده است و دیگر آنکه اقتصاد جهانی در پی یک بحران مالی با شرایط خاصی دست و پنجه نرم می‌کند. آنچه این دو موضوع را به هم پیوند می‌دهد آن است که حوزه اصلی فعالیت کراگمن اقتصاد بین‌الملل است و وی از کسانی است که ضمن انتقاد شدید از عملکرد دولت جرج بوش در ایالات متحده، پیش از این خبر از احتمال وقوع چنین بحرانی را داده بود.

رکود اقتصادی اخیر که اکنون از آن به عنوان یک رکود جهانی یاد

می‌شود یکی دیگر از شواهدی است که بر اهمیت تحلیل اقتصاد از منظر یک موضوع جهانی و فراگیر تاکید می‌کند. تحلیلی که علاوه بر ارزش علمی و کاربردی برای اقتصاددانان، دانشمندان بسیاری از حوزه‌های علمی دیگر را نیز به سوی خود جذب و زمینه بررسی‌های دقیق‌تری را فراهم نموده است.

امروزه دیگر موضوع اصلی اقتصاد بین‌الملل فقط بررسی قیمت و مقدار صادرات و واردات کالا میان کشورهای غنی و فقیر نیست تا بتوان آن را تنها با استفاده از مفهوم مزایای نسبی و بر اساس مدل ریکاردو^۳ تشریح نمود. حتی مدل بسط یافته ریکاردو توسط اقتصاددانان سوئدی، هکشر^۴ و اوهلین^۵ هم با وجود آنکه موضوعاتی را پیرامون تجارت میان کشورها تبیین می‌کند، در تشریح روابط میان صنعتی^۶ ناتوان است. ریکاردو دلیل اصلی تبادلات تجاری میان کشورها را تفاوت فناوری می‌داند در حالی که مدل

^۱ دانشجوی دکتری اقتصاد - دانشگاه موناش استرالیا Behrooz.hassani.mahmooei@buseco.monash.edu.au

^۲ Paul Krugman

^۳ Ricardo

^۴ Heckscher

^۵ Ohlin

^۶ روابط میان صنعتی به معنی روابط تجاری میان کشورهای توسعه یافته و صنعتی است.

هکسچر - الین بر مالکیت عوامل تولید به عنوان مزیت رقابتی تاکید دارد. در فرآیند این مدل‌ها، تولیدات از سمت کشورهای دارای مزیت به سمت کشورهای با مزیت کمتر حرکت می‌کنند. این مدل‌ها در نیمه اول قرن بیستم قادر به تشریح بخش عمده‌ای از رخدادهای اقتصادی در عرصه جهانی بودند اما با بروز شواهدی در دنیای مدرن تردید پیرامون جامعیت آن‌ها افزایش یافت. به عنوان مثال در نیمه دوم قرن بیستم کشورهای بودند که هم اتوموبیل صادر و هم وارد می‌کردند. با گذشت زمان این موضوع به ویژه میان کشورهای توسعه‌یافته نمود بیشتری پیدا کرد تا آنجا که بسیاری از روابط تجاری به ویژه میان کشورهای غنی از طریق مدل‌های موجود قابل مدل‌سازی نبود و میان داده‌های حاصل از بررسی مبادلات تجاری و نتایج مدل‌ها شکاف پیش‌بینی قابل توجهی وجود داشت. همین امر باعث شد تا اقتصاددانان در سراسر دنیا برای یافتن مدل جدیدی برای تشریح شرایط جدید تلاش کنند.

در چنین شرایطی، حدود سی سال پیش، پل کراگمن، با استفاده از مفهوم صرفه‌های ناشی از مقیاس موفق شد پنجره جدیدی را به سوی تحلیل‌های بین‌المللی اقتصاد بگشاید که تاکنون با استقبال زیادی از سوی دانشمندان و محققان در سراسر دنیا مواجه شده‌است و مبنای "نظریه جدید تجارت" قرار گرفته است. اولین مرجع منتشر شده این تحلیل، مقاله ده صفحه‌ای در مجله اقتصاد بین‌الملل در سال ۱۹۷۹ توسط کراگمن است^۱ که بسط و گسترش نگرش و مباحث مرتبط با آن یکی از دلایل اصلی اعطای جایزه نوبل اقتصاد به وی می‌باشد. این مقاله نه تنها نظریه جدید تجارت را به عنوان تبیین‌کننده تبادلات میان صنعتی در بر می‌گیرد، بلکه اولین گام را به سوی جغرافیای جدید اقتصادی نیز بر می‌دارد. کراگمن در این مقاله بستری را فراهم می‌کند تا بتوان ارتباط موقعیت عوامل تولید و فعالیت‌های اقتصادی را در چارچوب مدل تعادل عمومی بررسی نمود. از ویژگی‌های این مدل، سادگی آن است چرا که در آن از یک عامل تولید استفاده شده است و بازدهی نسبت به مقیاس تابع خطی از هزینه است. این مقاله یک سال بعد توسط خود وی و با معرفی هزینه‌های حمل و نقل گسترش پیدا کرد^۲. تردیدی نیست که یکی از دلایل رشد تبادلات جهانی کاهش هزینه‌های حمل و نقل است اما تا پیش از بررسی دقیق کراگمن این عامل در بسیاری از مدل‌های تجارت غایب بود.

این نظریه جدید اقتصادی در حوزه تجارت بر سایر عرصه‌های تحلیل اقتصادی هم موثر واقع شد و به عنوان مثال زمینه‌هایی چون سیاست تجاری، الگوهای تجاری و جغرافیای تولید را هم تحت تاثیر قرار داد

^۱ Krugman, P. (۱۹۷۹), "Increasing Returns, Monopolistic Competition and International Trade", *Journal of International Economics* ۹, ۴۶۹-۴۷۹.

^۲ Krugman, P. (۱۹۸۰), "Scale Economies, Product Differentiation, and the Pattern of Trade", *American Economic Review* ۷۰, ۹۵۰-۹۵۹.

و حتی در تحلیل رفاه هم مورد استفاده قرار گرفت تا آنجا که سازمان تجارت جهانی، ارزیابی خود از اثرات آزادی اقتصادی را بر مبنای آن قرار داد.

کراگمن کیست؟

پل کراگمن متولد فوریه ۱۹۵۳ است. وی پس از اخذ مدرک دکترای خود در سال ۱۹۷۷ از موسسه تکنولوژی ماساچوست^۱، همان سال تدریس در دانشگاه ییل^۲ را با سمت استادیار آغاز نمود. از آن زمان تا کنون وی به ترتیب در موسسه تکنولوژی ماساچوست، دانشگاه استنفورد^۳ و پرینستون^۴ تدریس نموده است. وی در سی سال گذشته همچنین عضو ارشد بسیاری از موسسات و مراکز معتبر اقتصادی مانند اداره ملی تحقیقات اقتصادی، موسسه اقتصاد بین الملل، جامعه اقتصادسنجی و آکادمی علوم و هنر بوده است. از نکات قابل

توجه زندگی کراگمن همکاری وی با برخی از روزنامه‌های معتبر جهانی است تا آنجا که وی هم‌اکنون به عنوان یکی از مقاله‌نویسان نیویورک تایمز^۵ همکاری می‌نماید. مجله ماهانه واشنگتن^۶ از وی به عنوان "مهم‌ترین روزنامه‌نگار سیاسی آمریکا یاد نموده است" که عملکرد بوش را در حوزه‌هایی چون سیاست‌های منجر به کسر بودجه، کاهش مالیات و افزایش هزینه‌های عمومی و جنگ در عراق مورد انتقاد قرار داده است و در یکی از کتب^۷ بسیار پرفروش خود این موارد را باعث بروز بحران و شرایط ناپایدار اقتصادی دانسته است.

از کراگمن که وی را به عنوان یکی از اقتصاددانان نوکنترین می‌شناسند تاکنون حدود ۲۰ کتاب و ۲۰۰ مقاله منتشر شده است که وی را در ردیف پنجاه اقتصاددان برجسته دنیا قرار می‌دهد. برخی از عناوین کتب وی عبارتند از:

- "The Conscience of a Liberal," W.W. Norton, ۲۰۰۷
- "Microeconomics" (with Robin Wells), Worth Publishers, ۲۰۰۴
- "The Great Unraveling," W.W. Norton, ۲۰۰۳

۱ MIT

۲ Yale University

۳ Stanford University

۴ Princeton University

۵ New York Times

۶ Washington Monthly Magazine

۷ The Great Unraveling: Losing Our Way in the New Century

- “Fuzzy Math,” W.W. Norton, ۲۰۰۱
- “The Spatial Economy” (with Masahisa Fujita and Anthony Venables), MIT Press, ۱۹۹۹
- “The Return of Depression Economics,” W.W. Norton, ۱۹۹۹
- “The Accidental Theorist,” W.W. Norton, ۱۹۹۸
- “The Self-Organizing Economy,” Blackwell Publishers, ۱۹۹۶
- “Development, Geography and Economic Theory,” MIT Press, ۱۹۹۵
- “Peddling Prosperity,” W.W. Norton, ۱۹۹۴
- “Currencies and Crises,” MIT Press, ۱۹۹۲
- “Geography and Trade,” MIT Press, ۱۹۹۱
- “The Age of Diminished Expectations,” MIT Press, ۱۹۹۰
- “Rethinking International Trade,” MIT Press, ۱۹۹۰
- “Market Structure and Trade Policy” (with Elhanan Helpman), MIT Press, ۱۹۸۹
- “International Economics: Theory and Policy” (with Maurice Obstfeld), Scott Foresman/Little Brown, ۱۹۸۸
- “Market Structure and Foreign Trade” (with Elhanan Helpman), MIT Press, ۱۹۸۵

فعالیت کراگمن در روزنامه نیویورک تایمز باعث شده است تا وی یکی از شناخته شده ترین برندگان جایزه نوبل باشد چرا که هر هفته دو بار چند میلیون نفر مطالب وی را پیرامون مباحث گوناگون اقتصادی مطالعه می کنند. این امر دو پیامد داشته است: نخست آنکه وی در حال حاضر در زمره کسانی به شمار می آید که قادرند مباحث اقتصادی را به زبانی بسیار شیوا برای افراد غیرمتخصص و معمولی بیان کنند و از سوی دیگر باعث شده است تا وی منتقدین خاص خود را هم داشته باشد. منتقدینی که برخی تحلیل های اقتصادی وی را به ویژه در زمینه سیاست های دولت ایالات متحده چندان قبول ندارند و در مقطعی که وی به تنهایی به نقد صریح دولت جرج بوش به ویژه در زمینه آغاز جنگ عراق پرداخت، به وی حتی لقب **"تیرانداز تنها"** را داده بودند.

علاوه بر نقش موثر کراگمن در بنیانگذاری نظریه جدید تجارت، وی یکی از پژوهشگران برجسته در حوزه جغرافیای اقتصادی نیز هست. وی در سال ۱۹۹۱ زمینه بررسی از مرکز به پیرامون در جغرافیای

اقتصادی را فراهم نمود^۱. امروزه بیش از نیمی از مردم جهان در شهرها سکونت دارند و در بسیاری از کشورهای جهان، اکثریت ساکنان در مناطق توسعه یافته شهری یا همان مرکز هستند. این در حالی است که اقلیت ساکنان در مراکز اطراف یا همان پیرامون زندگی می کنند. مدل کراگمن تلاش نمود تا این توزیع را تشریح نماید و به همین منظور فرض کرد که نیروی کار که مصرف کنندگان نیز هستند به عنوان یک عامل تولیدی با هزینه حمل و نقل وارد محیط می شوند. کراگمن با در نظر گرفتن شرایطی که در مقاله مد نظر قرار داده است به تحلیل نحوه قرارگیری افراد و فعالیت های اقتصادی در محیط می پردازد. آیا فعالیت های اقتصادی در یک محدوده خاص متمرکز می شوند؟ آیا نیروی کار میان محدوده مرکزی صنعتی و پیرامونی کشاورزی تقسیم می گردند؟ این سوالاتی هستند که کراگمن تلاش می کند به آنها پاسخ گوید. عامل محرک این مدل انتخاب موقعیت مکانی بنگاه و افراد است که در آن بنگاه ها تلاش می کنند با قرارگیری در نزدیکی بازار از هزینه های حمل و نقل بکاهند و افراد سعی می کنند به محدوده های بزرگ تر نزدیک شوند تا از دستمزد بالاتر و تنوع کالای بیشتری برخوردار گردند. این مدل با تکیه بر سه محور رقابت انحصاری، مقیاس اقتصادی و تنوع سلیق توانست به طور موثری موضوع جغرافیای اقتصادی را با مفاهیم اصلی اقتصاد ادغام کند. علاوه بر دو موضوع اقتصاد بین الملل و جغرافیای اقتصادی، کراگمن همچنین در زمینه اقتصاد پولی جهانی نیز دارای مقالات قابل توجهی است. از دیگر موضوعات مورد علاقه وی که در آنها موفق به انتشار کتاب یا مقاله شده است می توان به توزیع درآمد به ویژه در ایالات متحده اشاره کرد. کتاب دیگری که از کراگمن در سال ۱۹۹۶ منتشر شده است اثری است با عنوان "اقتصاد خودسازمان ده"^۲. این کتاب حدوداً صد صفحه ای به بررسی شباهت پیچیدگی های اقتصادی با سایر رفتارهای پیچیده در علوم طبیعی می پردازد. کراگمن در این کتاب هم دو موضوع جغرافیای اقتصادی (با تکیه بر فرآیند شکل گیری شهرها) و چرخه های تجاری را مورد توجه قرار می دهد. پیرامون زندگی و آثار کراگمن به ویژه دیدگاه های سیاسی وی مطالب متعددی از طریق شبکه اینترنت قابل دسترسی است که مجال بیان همه آن در این مطلب فراهم نبود. تنها در پایان به این نکته بسنده می کنم که مجله معتبر اکونومیست وی را خلاق ترین اقتصاددان نسل خود نامیده است.

منابع:

- مطالب منتشره در پایگاه اینترنتی جایزه نوبل

۱ Krugman, P. (۱۹۹۱), "Increasing Returns and Economic Geography", Journal of Political Economy ۹۹, ۴۸۳-۴۹۹.

۲ The Self-Organizing Economy

- پایگاه‌های شخصی و رسمی پل کراگمن
- مقالات نام برده شده در پاورقی

